

SKİF HEYVAN ÜSLUBUNUN SİBİR VARIANTI

Hicran Mahmudova
Bakı Dövlət Universiteti
hicranmahmudova@mail.ru

Açar sözlər: «skif üçlüyü», skif incəsənəti, heyvani üslub, Sibir-Altay.

Məqalədə Skif-Sibir dünyasının geniş yayılmış və skif incəsənətinin aparıcı istiqaməti olan heyvani üslub və onun əsas xüsusiyyətləri araşdırılır. Eyni zamanda skif mədəniyyət və incəsənətinin yayıldığı geniş arealda tarixi inkişafın konkret şərtləri daxilində özünəməxsusluqlar, kiçik üslub fərqləri və ya oxşarlıqlar diqqətdə saxlanılmışdır. Skif üçlüyünün hər bir göstəricisi ayrı-ayrılıqda yerli təbii – mədəni şəraitə uyğun formalaşmış, inkişaf edərək yayılmışdır. Skif dövrü məişət əşyaları, bəzəklər, qayaüstü təsvirlər heyvani üslubda işlənmişdir.

Skiflərin əsas mədəni göstəricisi sayılan məşhur «üçlük» - heyvani üslub, ox ucluğu (silahlar) və at əsləhəsi Sibir ərazisində özünəməxsus iz qoymuşdur. Skif üçlüyünün hər bir göstəricisi ayrı-ayrılıqda yerli təbii – mədəni şəraitə uyğun formalaşmış, inkişaf edərək yayılmışdır. Odur ki, erkən dəmir dövrü Sibir arxeologiyası və tarixinin tədqiqində bu məsələ xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Skif dövrü avadanlıqları, o cümlədən məişət əşyaları, bəzəklər, qayaüstü təsvirlər bir qayda olaraq, heyvani üslubda işlənmişdir. Bu üsluba uyğun olaraq, ot yeyən heyvanların, yırtıcı heyvan və quşların, həmçinin əfsanəvi varlıqların (qrifon və s.) təsviri müəyyən şərtiliklə uyğunlaşdırılır, çox vaxt əşya müəyyən heyvan formasında düzəldilirdi. Adətən, heyvan hərəkətdə, güclü əzələlərinin qabarıq təsviri ilə verilirdi. Bəzi tapıntılarda fiqur tamamilə ornament şəklində verildiyindən, yalnız konturlardan heyvan və ya onun bir hissəsini tanımaq olurdu. Ayrı-ayrı heyvanların, onların bədəninin təsviri, eləcə də bir neçə heyvan təsvirindən ibarət mürəkkəb kompozisiyalar heyvani üslubun fərqləndirici cəhətidir. Qeyd edək ki, təbii vəziyyətlərdə heyvanların mübarizəsi səhnəsi bu üslubun nəzərə çarpan təsvirlərindəndir. Bütün bunlarla yanaşı, nəzərə almaq lazımdır ki, skif mədəniyyət və incəsənətinin yayıldığı geniş arealda tarixi inkişafın konkret şərtləri daxilində özünəməxsusluqlar, kiçik üslub fərqləri və ya oxşarlıqlar daim müşahidə olunmuşdur.

Avrasiya çöllərinin skif-sibir incəsənətinin öyrənilməsində heyvanların sadə üslublu təsvirindən çox, mübarizə səhnələri bizim üçün maraq doğurmuşdur. Elə məhz bu səhnələrdəki dinamiklik incəsənətdə «heyvani üslub»un qararlaşmasına gətirib çıxarmışdır. Əgər qərb skifləri üçün mübarizə gözəçarpan dərəcədə yer tutmurdusa, Sibir və Altay əhalisinin yaratdığı sənət nümunələri belə səhnələrlə zəngindir (1, 29). Adətən yırtıcılardan şir,

qrifon, bəbir, onların qurbanı isə – öküz, maral, keçi və ya qoyun olurdu. Skifiyada bu süjet arxaik dövrdən (Kelermes qızıl kasası və On Asiya mənşəli gümüş güzgü) məlum olmuşdur. Sonralar Semitbratnix kurqanlar qrupundan, Aleksandropol lövhələrində, Soloxanın qızıl ox qabında, Çertomlık vazasında, qızıl qılınc qnında, Kül-Obanın güzgü və bilərziklərində, Karaqodeuaxş ritonunda, Tolstaya Moqila sinəbəndində mübarizə səhnələri təsvir olunmuşdu (5, cə. XXIII a). Katandin, Sibir-Altay kurqanlarında qeydə alınmış bəbirin sığın üzərinə hücum səhnəsi Ermitajda saxlanır (6, 179). Dırnaqlı heyvanın şir və ya yırtıcı quş tərəfindən parçalanması səhnəsi Çiliktin qızıl kəmərlərində, Sibir kolleksiyalarında, Pazırık çar qəbirlərində, Monqolustan və Ordosdan tapılan əşyalarda aydın görsənir. I Pyotrun Sibir kolleksiyasında ikihürlü dəvə təsviri vardır. Burada o pələnglə döyüş zamanı təsvir olunmuşdur. Dəvə pələngin ön ayaqlarını dişi ilə tutmuş, pələng isə onun hürgücündən yapışmışdır. Eyni kolleksiyanın digər bir təsvirində pələng və şir başlı qrifonun ata hücumu səhnəsi vardır. Burada atın başı torpağa toxunulmuş vəziyyətdə təsvir olunmuşdur (9, 29, cə. XIX, 4-6).

E.ə. V əsrdən başlayaraq, Sibir heyvan təsvirlərinin dinamik xarakteri təkcə heyvanlar arasında mübarizə ilə yox, həm də halqavari çevrilmiş, bükülü və ya əyri formada təsvirlərlə də diqqəti cəlb edir (1, 29). E.ə. VII-VI əsrlərdə Orta Volqaboyu, Orta və aşağı Kama ətrafında heyvanların halqavari çevrilmiş vəziyyətinin əks olunduğu təsvirlər geniş yayılmışdır. Qafqaz və Ön Asiya elementlərinə uyğun olaraq, qulaqlar oval, gözlər iki konsentrik dairədə verilmiş, pəncə isə halqavari, spiralvari burulmuşdu (5, 65). İncəsənət aləminə bu motivin məhz skiflərin gətirmiş olduğu hesab olunur. Odur ki, Altay və Sibir ərazisi heyvanların dairəvi çevrilmiş tərzdə təsvirinə görə Qərbi Skif dünyasından geridə qalmır. Ümumiyyətlə isə, Dağlıq Altay üçün heyvanların təsvirində dincəlmə və ya yatmış vəziyyət (başını arxaya çevirmiş və ya çiyninə qoymuş halda) daha xarakterik olmuşdur. Skif incəsənətində həndəsi və bitki motivli naxışlar heyvani üslubu tamamlayır. Tuvada belə kompozisiyalar həndəsi-ziqzaq, xaç, spiral, əyri zolaqlı naxışlardan ibarət olurdu. Skif incəsənəti üçün qıvrımşəkili naxışlar xüsusi yer tutmuşdur. Bitki motivləri-gül, qıvrım yarpaq və s. formalarda istifadə edilirdi. Altay incəsənətində heyvanların bəzi hissəsi işarələrlə - nöqtə və ya dairə, vergül, mötərizə vasitəsilə verilirdi.

Zoomorf predmetlərin hazırlanma texnikası və ilkin materialı da diqqəti cəlb edən cəhətlərdəndir. XX əsrin əvvəllərində bir sıra tədqiqatçılar heyvani üslubun ilkin materiallarının sümük və ağacdən hazırlanmasını şimal, Ural və Sibir ərazilərinin mədəniyyətlərinə aid fiqurlarla, konkret olaraq, Bazaxiyadan sığın, Uralın Qorbunov və Şiqirsk torf bataqlığından sığın və ördək başları, Finlandiyadan sığın, ayı başlarının fiqurları ilə təsdiq etməyə çalışmışdılar. Sümük və ağac materialdan hazırlanmış məmulatlar Dağlıq

Altay və Ukraynanın meşə-çöl zonası üçün də xarakterik olmuşdur. Dağlıq Altayda onlar e.ə. V-IV əsrlərə (Pazırık, Başadar) aiddir (3, cə. VI-2, IX-1, 2). Ukraynanın meşə-çöl zonası isə skif dünyasının yeganə vilayətidir ki, burada buynuz və sümük aparıcı yer tutur (4, ş. 1, 2, 10, 13). Ağac məmulatlar ya daimi donuşluqlarda, ya da torf qalıqları arasında gəlib çatmışdı. Qızıl işləməli əşyalar da müəyyən miqdarda rast gəlinə də, əsasən, tunc məmulatların geniş yayıldığı arxeoloji qazıntı materialları da təsdiq edir. Bizə gəlib çatmış taqar mədəniyyətinə aid heyvani üslubda hazırlanmış fiqurlardan 817-dən 801-i tuncdan ($98 \pm 0,5\%$), 5-6-sı dəmirdən və 11-i sümükdən ($1,35 \pm 0,4\%$) hazırlanmışdı. Buradan ağac nümunələr tapılmayıb. Sümükdən hazırlanan predmetlərdən cəmi ikisi e.ə. VII-VI əsrlərə, digərləri isə e.ə. VI-V əsrlərə aid olduğu halda, tunc zoomorf əşyaların əksəriyyəti e.ə. VII-VI əsrləri əhatə etmişdir. Qeyd edək ki, karasuk dövrünün heyvani üslublu təsvirləri də tuncdan düzəldilmişdir (2, 88). Bu onu göstərir ki, Minusink çökəkliyində heyvani üslubda ilkin material sümükdən yox, tuncdan ibarət olmuşdu. Skif cəmiyyətində e.ə. IV-III əsrlərbə məişət avadanlıqlarında dəyişikliklər baş verməsi ilə, sümük sıradan çıxdı, tunc da öz yerini qızıla verdi.

Heyvani üslubda eyni zamanda paralel inkişaf yolunu keçmiş realist və üslubi istiqamətlər olmuşdur. Belə ki, erkən dövrlərdə heyvanların aydın, dəqiq, həyati təsvirləri var idisə, təqribən e.ə. III əsrdən bu təsvirlər sxematikləşməyə başlamışdır. Eyni zamanda heyvani üslubun öyrənilməsində 2 qrup süjet və simvollar əsas götürülür: bütün skif-sibir dünyası üçün və ayrı-ayrı rayonlar üçün səciyyəvi olan süjet və simvollar. Bu ümumilik və fərqlər xüsusilə obraz seçimində: otyeyən, yırtıcı, əfsanəvi heyvan təsvirlərində, onların realist və ya naxışlı işləmələrində nəzərə çarpırdı.

E.ə. VII-VI əsrdən Minusinsk çöllərinin skif-taqar incəsənətində ciddi dəyişikliklər baş verir. Burada Altay tipli heyvanların təsviri, Altay motivləri yayılmağa başlayır. Əvvəlki kiçik burunlu, donqar sifətli qoyun əvəzinə, düz sifətli, iri buynuzlu vəhşi Altay dağ qoyunu-arqalı taqar incəsənətində özünə yer tutur. Bununla əlaqədar olaraq, N.L.Çlenova e.ə. V əsrdən etibarən yeni qrup kimi Altay üslubunu təqdim edir (11, 135). Altay incəsənətində müşahidə olunan heyvanlar yerli faunaya uyğunlaşdırılmışdır. Burada heyvanların fantastik və realist üslubda təsviri, həndəsi formalı və bitki motivli ornamentlər geniş yayılmışdır. Heyvanlar sakit duruşlu, ardıcıl gedən, hücum, parçalama vəziyyətlərində, heraldik quruluşda verilmişdir. Heyvan başlarının öndən, yanlardan təsviri də bu üslub üçün xarakterik olmuşdur.

Ayrı-ayrı ərazilərdə, lakin oxşar sosial-iqtisadi şəraitdə yaranmış heyvani üslubda regionlardan asılı olaraq, bu və ya digər motiv üstünlük təşkil etmişdir. Məsələn, taqar mədəniyyəti üçün qrifon və vəhşi quş başı, qaban

və ya keçinin bütöv, qoyun başı, at, şir, pələng, maral, canavar, uzunqulaq, tetra quşları, qırqovul təsvirləri daha xarakterik olsa da, sığın, sayqak (antilop qrupundan ceyranabənzər heyvan), dəvə və təqribən 15-ə qədər heyvan təsvirləri bir qədər az rast gəlinir. Maraqlıdır ki, taqar incəsənətində buğa, ayı, şimal maralı, dovşan təsvirləri yoxdur. Bundan əlavə, bütün heyvanlar tək, dəvə və at təsvirləri isə bəzən insanla birgə, yəhərlənmiş vəziyyətdə qeydə alınmışdır (11, 113). Bütövlükdə, karasuk incəsənətinin davamı sayılan taqar üslubu daha realist təsvirlərlə yadda qalmışdır. Onların içərisində dağ keçisinin bəzəklər, silahlar, məişət əşyaları üzərindəki təsvirləri əsas yer tutur (11, 131).

Avrasiya çölləri boyunca hakim fiqurlardan biri maral təsvirləridir. Maralın skif-sibir üslubu üçün xarakterik pozası: ayaqları uzadılmış və ya bükülmüş, başını arxaya uzadaraq, buynuzu bədən uzununu boyunca kürəyinə toxunduran vəziyyətlərdə müşahidə olunmuşdur. Skif maralının klassik nümunəsi Kubanda və Kelermes kurqanında maral fiqurlu qızıl lövhə şəklində tapılmışdı. Belə fiqurlar Kül-Oba, Aksütün, Böyük Ulsk, Krımın Ağ Məscid kurqanlarında, Orta Asiya çayarasında, Qərbi Sibirdə də üzə çıxarılmışdı. Korkinsk kurqanlarından (Krasnoyarsk vil.) skif-sibir heyvani üslubu üçün tipik halda – ayaqları sıçrayışa hazır vəziyyətdə bükülmüş maralın tunc fiquru qeydə alınmışdır. Burada onun üzü azacıq aşağı əyilmiş, buynuzları yarımdairəvi əyilərək ox formasında verilmişdir, buynuzun üzərində aşağıya doğru istiqamətlənmiş kiçik çıxıntılar vardı. Açınsk-Marin rayonunda isə maral düz boyunlu, irəli yönəlmiş sifətə malik olub, daha sxematikləşmiş, Xakass-Minusinskdə buynuzda hörmələrlə müşayət olunmuşdu (8, 268).

I Pyotrın Sibir kolleksiyasında da maral təsvirli fiqurlar diqqəti cəlb edir. Bir sıra maralların bədən təsvirində mütənasiblik gözlənilir və şərtilik nəzərə çarpmırdı (9, cəđ.XXII). Oxşar üslublu maral təsviri II Pazırık kurqanında da qeydə alınmışdı (7, cəđ. LXXIX,1). Sibir kolleksiyası içərisində sifət və dırnaqları qızıl suyuna çəkilmiş xallı maral fiqurunun yuxarıya doğru bel istiqamətində genişlənən, azacıq irəli əyilən buynuzları və ləkəli bədənə xüsusi maraq doğururdu (9, cəđ.XII, 1). Belə xallı marallar Kiçik Asiya, o cümlədən On və Orta Asiya üçün xarakterik olmuşdu (9, 30). Analoji təsvirlər Qara dənizin şimal sahillərində – Novoye Seroqoza kəndi qəbirlərində, Çertomlık kurqanından olan qılıncın dəstəyi üzərində, V Pazırık kurqanından tapılan xovlu xalça üzərində də rast gəlinmişdir (6, 79-81).

Çox yəqin ki, maral təsvirlərindəki üslub fərqləri onların bu və ya digər coğrafi rayonla: Qaradəniz sahili, Kuban, Qazaxıstan, Minusinsk çökəkliyi, Cənubi Sibirin meşə-çöl zonası ilə bağlılığından irəli gəlmişdir. Skif dövründə şimal marallarından çox, nəcib maral təsvirləri geniş yayılmışdı. Ox qablarını bəzəyən qulaqları uzun, quyruğu yarımdairəvi formada qısa çıxıntılı maral fiqurlu belə lövhələr Kelermes, Aksyutin, Vitova Moqıla kurqanla-

rında, Arjan maral təsvirlərində də qeydə alınmışdı (10, 44 - 46, ş. 27, 1, 2).

Dağ keçisi və qoyun təsvirləri də Sibir-Altay incəsənəti üçün xarakterik obrazlardandır. Sibirin Karasuk abidələrində, Altayın qayaüstü təsvirlərində, Baykalarxası, Orta Asiya və Cənubi Qafqazda bu obrazlar geniş yayılmışdı. Süjetinə görə qoyunlar saqqallı verilirdi. Burada dağ keçiləri də müəyyən qədər üslublaşdırılmışdır. Dağlıq Altay ustalarının həvəslə düzəltdiyi fiqurlar içərisində dağ qoyunu və ya arxar təsvirləri xüsusilə seçilirdi. Kelermes kurqanından tapılan kərkinin qızıl işləməli dəstəyində, Böyük Ulsk kurqanından tapılan gümüş at əsləhəsinin üzərində də oxşar qoyun təsvirləri vardı (8, 275). Boyunbağı və bilərziklər üzərində dağ qoyununun canavarla döyüş səhnəsi qorunub saxlanmışdı (9, 28). Skif-sibir üslubunda yayılmış maraqlı cəhətlərdən biri qoyun və quş başlarının birləşməsindən düzəldilmiş fiqurların olmasıdır (1, 28).

Uyuk mədəniyyətinə aid 32 №-li kurqandan, Qırğızıstan, Qazaxıstan, Ordos qəbirlərində qızıl suyuna çəkilmiş sancaq üzərində dayanmış keçi təsvirləri öz aralarında analogiya təşkil etmişdir. Taqar mədəniyyətinin saraqaşen və podqornovsk dövrlərinə aid ayaq üstə dayanmış 1 və 4 keçi fiqurlu asma bəzəklər də tapılmışdı (2, 93). Ümumiyyətlə, bu obrazın yayılması yuxarıda adlarını çəkdiyimiz ərazilərin kiçik buynuzlu heyvanların əhliləşdirilməsinin qədim mərkəzlərindən olduğundan xəbər verir.

Skif incəsənətində xüsusi yer tutan obrazlardan biri atdır. I Pyotrın kolleksiyasında ev heyvanlarından at təsvirləri müxtəlif variantlarda verilmişdir. Yəhər-yüyenli minik atları ov səhnələrində, döyüşdən qayıtma səhnəsində, ağac altında dincələrkən təsvir olunmuşdur (9, cədv.XVII 5, IV -5, cədv. XXII, 18). Yəhər bəzəyində, asma üzərində, bilərziklərdə tək at təsvirləri işlənilmişdir. Yeniseyin Oqlaxtı qayaüstü təsvirlərində bir-birindən aralı dayanmış at təsvirləri də erkən skif-sibir üslubuna aiddir. Bu atlar «qəflətən dayanmış», ayaqlarını qarnı altında bükmüş, almacıq sümüyü seçilən donqarburun sıfətli, iri boyunlu, arıq baldırlı, ilgək və ya kəndir formalı quyruqlu vəziyyətlərdədir. Onların bədəni damalı, dalğalı, enli və uzun xətlərlə naxışlanmışdır Təqribən 500-ə qədər oxşar təsvirlər müxtəlif ərazilərdən, o cümlədən Altayın I və V Pazırık kurqanlarından, II Başadar kurqanından tapılmışdır. Qərbi Sibirdə gildən hazırlanmış at heykəlciklərinin hündürlüyü 4 sm, uzunluğu 4-5 sm olub, ayaqları əvəzinə kiçik çubuqvari çıxıntılar düzəldilmişdir (3, 163). Dəvə təsvirlərinə gəlincə, o Skifiyada və Orenburqdan qərbdə yerləşən rayonlarda məlum olmamış, cənubi Sibir və Qazaxıstanda isə üslubca dəvəni xatırladan bir neçə təsvirlər qeydə alınmışdır. Minusinsk çöllərində taqar mədəniyyətinə aid düymə üzərində dəvə və insan təsviri vardı. I Pyotrın Sibir kolleksiyasında da ikihüğüclü, pələnglə döyüşən dəvə təsviri olmuşdu (9, cədv.V, 1-3).

Altay faunası üçün səciyyəvi olan ayı təsvirlər və fiqurlarda yoxdursa

da, Ermitajda I Pyotrun Sibir kolleksiyasında qızıl pilək üzərində ayı təsviri saxlanmışdır (6, 156). İncəsənətin formalaşması gedişində ev heyvanlarının geniş yayılmaması, skif-sibir tayfalarının məşguliyyətində ovçuluğun əsas məşguliyyət növü olduğunu güman etməyə imkan verir.

Yuxarıda qeyd etmişdik ki, otzeyən heyvanlarla yanaşı yırtıcılar da skif incəsənətində özünə yer almışdır. Yırtıcı quş təsvirləri Avrasiya çöllərində bütöv fiqur kimi deyil, yalnız baş hissələri ilə təsvir olunmuşdur. Müstəqil motiv kimi, quşun gözləri, caynaq və pəncəsi də işlənmişdir. İncəsənətdə yırtıcı heyvanların təsviri 2 variantda heyvan ya irəliyə doğru gedərkən, ya da başını geriye çevirmiş vəziyyətlərdə verilirdi. Təsvirdəki şərtlilik, əsasən pəncədən nəzərə çarpırdı; heyvan sanki barmaqlarının ucunda dayanırdı. Sibir təsvirlərində yırtıcılardan pişikkilər ailəsinin nümayəndələri (pişik, bəbir, pələng, şir) və canavar xüsusi yer tutur. Skiflərə aid edilən Sibir kolleksiyasında canavarların realist təsviri yoxdur. Bu heyvanın ən çox yayılmış təsviri – burnunun ucu yuxarıya doğru əyilmiş, qrifon başlı olsa da, bilərziqlərin birində canavarın sadə təsviri də qeydə alınmışdır (9, 28). V Pazırık kurqanından yüyən qayışını bəzəyən canavar başı və geriye baxan bütöv bir fiqur da tapılmışdı (7, cəđ. LXII–2; LXIX-1, 5). Analoji heykəlciklər Katandin və Başadar kimi digər Altay kurqanlarında da rast gəlinmişdir (8, cəđ. L–1, 3; 167, cəđ.LXXXII, ş.15). Sibir canavarları yumşaq və dırnaqlı pəncəli, buynuzsuz təsvir olunurdu. Dağlıq Altayın skif dövrü Pazırık kurqanlarında qeydə alınmış qanadlı canavara Sibir təsvirləri içərisində də rast gəlinmişdir (7;10;11).

Göründüyü kimi, skif incəsənətinin məşhur heyvani üslubu Sibir-Altay bölgəsində özünəməxsus cəhətləri ilə yadda qalsa da, bütün skif-sibir dünyası üçün xarakterik cəhətlər dəyişməz olaraq qalır.

ƏDƏBİYYAT

- 1.Артомонов М.И. Скифо-сибирское искусство звериного стиля. // ПСА, Москва: Наука, 1971, с 24-35.
- 2.Вадецкая Э.Б. Археологические памятники в степях среднего Енисея. Ленинград: Наука, 1986, 177с
3. Елагин В.С., Молодин В.И., Соболев В.И. Глиняная пластинка нач. I тыс.н.э. из Барабинской лесостепи. //ССМ. Наука, 1987, с 159-164.
- 4.Ильинская В.А. Некоторые мотивы раннескифского звериного стиля. //СА, 1965, № 1, с.86-108
- 5.Корепанов К.И. О локальных различиях в искусстве звериного стиля среднего Поволжья и Прикалье VII-III вв. до н.э. // СМ, 1975, с. 63-75.
- 6.Руденко С.И. Горноалтайские находки и скифы. Москва-Ленинград: АН 1952, 268с.
- 7.Руденко С.И. Культура населения Горного Алтая в скифское время. М-Л. 1953, АН СССР, 404с.

8. Руденко С.И. Культура населения Центрального Алтая в скифское время. М-Л. АН СССР, 1960, 360с.
9. Руденко С.И. Сибирская коллекция Петра I. М-Л. АН СССР, 1962, 52с.
10. Черненко Е.В. Скифские лучники. Киев: Наук. Думка, 1981, 167с.
11. Членова Н.Л. Происхождения и ранняя история племен тагарской культуры. Москва: Наука, 1967, 298с.

SIBERIAN VARIANT OF SCYTHIAN ANIMAL STYLE

Hijran Mahmudova

Summary

Key words: the “Scythian-Siberian Triad”, the Scythian art, the animal style, Siberia-Altai.

The basic features of the Animal style covering the huge Scythian-Siberian area the peculiarities that are considered to be the main element in the Scythian-Siberian culture and art are researched in this article. In general the Animal style has unmatched peculiarities but there are just a few specific similarities and differences in the explored monuments of the huge area. Each indicator of the Scythian triad was formed separately by local natural conditions. Household items, jewelry and rock carving of the Scythian period are decorated with the animal style.

СИБИРСКИЙ ВАРИАНТ СКИФСКОГО ЗВЕРИНОГО СТИЛЯ

Хиджран Махмудова

Резюме

Ключевые слова: «скифская триада», скифская искусство, звериный стиль, Сибирь-Алтай

В статье исследуются основные особенности звериного стиля, которые охватывают большой ареал Скифо-Сибирского мира и считаются основным звеном скифской культуры и искусства. Звериный стиль имеет неповторимые особенности, но в исследуемых памятниках большого ареала имеются своеобразные, немногочисленные отличия и сходства. Каждый элемент скифской триады был сформирован на основе местных природных условий. Орудия быта, украшения, наскальные изображения выполнены в зверином стиле.

